

בן חכליה ומרדכי בלשן וזרובבל והרבה חכמים עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון מהם הוא שמעון הצדיק והוא היה מכלל המאה ועשרים. וקבל תורה שבעל פה מכולם והוא היה כהן גדול אחר עזרא. אנטיגנוס איש סוכו ובית דינו קיבלו משמעון הצדיק ובית דינו. ויוסי בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קיבלו מאנטיגנוס ובית דינו. ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם קבלו מיוסי בן יעזר ויוסף בן יוחנן ובית דינם. ויהודה בן מבאי ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדיק ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל ושמיאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בנו של הלל הזקן קבלו מהלל [ושמיאי] וב"ד. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי והם גדולי החכמים שקיבלו ממנו ואלו הם. ר' אליעזר הגדול ור' יהושע ור' יוסי הכהן ור' שמעון בן נתנאל ור' אלעזר בן ערך. ור' עקיבא בן יוסף קיבל מר' אליעזר הגדול ויוסף אביו גר צדק היה. ור' ישמעאל ור' מאיר בן גר צדק קבלו מר' עקיבא וגם קיבל ר' מאיר וחבריו מר' ישמעאל. חבריו של ר' מאיר הם ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' נחמיה ור' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר ושמעון בן עזאי ור' חנניה בן תרדיון. וכן קיבלו חבריו של ר' עקיבא מר' אליעזר הגדול. וחבריו של רבי עקיבא הם רבי טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי ורבי שמעון בן אלעזר ורבי יוחנן בן נורי. רבן גמליאל הזקן קיבל מרבן שמעון אביו בנו של הלל הזקן. ורבן שמעון בנו קבל ממנו ורבן גמליאל בנו קבל ממנו ורבן שמעון בנו קיבל ממנו ור' יהודה בנו של רבן שמעון זהו הנקרא רבינו הקדוש והוא קיבל מאביו ומר' אלעזר בן שמוע ומר' שמעון חבריו. רבינו הקדוש חיבר המשנה. ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה. אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא

כל המצות שניתנו לו למשה בסני בפירושן ניתנו. שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט וספר אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו וגו'. והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל. שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו'. ומפני זה נקראת תורה שבעל פה. אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים. ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממושה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה. וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע. וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס. ושמואל קיבל מעלי ובית דינו. ודוד קיבל משמואל ובית דינו. *ואחיה השילוני מיוצאי מצרים היה ולוי היה ושמע ממושה

והיה קטן בימי משה והוא קיבל מדוד ובית דינו. ואחיה קיבל מאחיה השילוני ובית דינו. ואלישע קיבל מאחיה ובית דינו. ויהוידע הכהן קיבל מאלישע ובית דינו. וזכריה קיבל מיהוידע ובית דינו. והושע קיבל מזכריה ובית דינו. ועמוס קיבל מהושע ובית דינו. וישעיה קבל מעמוס ובית דינו. ומיכה קיבל מישעיה ובית דינו. ויואל קיבל ממיכה ובית דינו. ונחום קיבל מיואל ובית דינו. וחבקוק קיבל מנחום ובית דינו. וצפניה קיבל מחבקוק ובית דינו. וירמיה קיבל מצפניה ובית דינו. וברוך בן נריה קיבל מירמיה ובית דינו. ועזרא ובית דינו קיבלו מברוך בן נריה ובית דינו. בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם חגי זכריה ומלאכי דניאל וחנניה ומישאל ועזריה ונחמיה

השנת הראב"ד

*ואחיה השילוני וכו'. א"ל אין זה נכון אלא שהיה אחיה השילוני מניח דתו של דוד:

הקדמת הגאון מוהר"י קארו זצ"ל (בעל כסף משנה).

ראיה ראיתי את אשר הוציל משה המאור הגדול בר מיימון ז"ל בחר את המורה האמת. תורה זו לנו משה מורשה ומייר חיצונו הי"ד הגדולה על כל משפטי המורה כולה כלליה פרטיה ודקדוקיה, ומי כמוהו מורה בלשון קצר וזה כלשון המשנה. והדורות הנאים אחרי קצרה ידם מלהבין דבריו ומליד לעומק אמרתיו הטעויות המזוקקות שזעמים, גם נעלם מהם מול כל דין ודין. ומה גם כאשר השיג עליו הרב רבי אברהם בן דוד ונכמה מקומות לרין נגר ובר נגר דיפרקטיון, וגם הרמ"ך הגיה עליו ומלאו דבריו כדברי הספר החתום, וכמו שכתב הרב רבינו אשר במשנה ז"ל כל המורים הוראות מתוך דברי הרב רבינו משה בר מיימון ואינם בקיאים במשנה וגמרא לידע מהיכן הוציא דבריו טועים להמיר האסור ולאסור את המותר כי כל הקורא בו קצור שמעין כי ואינו כן שאם אינו בקי במשנה וגמרא ואינו מביין דבר לאשורו ולאמיתו יכשל דין ובהוראה, לכן לא יסמוך אדם על קריאתו בספרו לדון ולהורות אם לא שימאל ראיה בגמרא, וכן שמעתי מפי אדם גדול בצרל"ג שהיה בקי בתלמוד סדרי ואמר תמהני על בני אדם שלא למדו גמרא וקורין בספרי הרב רבינו משה בן מיימון ומורים ודנין מתוך ספריו וסבורים שיכירו בהם כי אמר אני מכיר בעצמי כי בתלמוד סדרי שלמדתי אני מביין כשאני קורא בספריו אצל בספריו בהלכות קדשים וזרעים איני מביין מהם כלום, וידעתי שכן הוא להם בכל ספריו עכ"ל. ובכן עמד קדוש אחד מדבר וחיבר ספר מגיד בשנה אשר בו גילה מקום מולא כל דין ודין, ואם הדין ההוא שני במחלוקת נתן טעם לשכת למה פסק כן, וכן יישב ותיקן השגות הרב ר' אברהם בן דוד. ושם הרב המחבר ספר מגיד משנה שמענו שהיו אינוידאל די טולעה חבירו של הרב רבינו ניסים. והנה לא זכינו לאורו כי אם בספר זמנים ושנים וקדושים וזיקין וקטין ומשפטים. ואף בספריהם הללו נשארו קצת הלכות וקצת פרקים שלא בא לדינו ביאורם. ונכספה גם כלמה נפשי להבין דבריו בכל ספריו ולדעת מולאן ומוצאן, וכן ראיתי כמה אנשים מתאשים ונכספים להם. ולכן קמתי אני הצעיר יוסף בן מהר"ר אפרים בן מהר"ר יוסף קארו זל"ח. ונתעוררתי ונתחזקתי ברחמי שמים והסכמתי לכתוב על שאר ספרי הרמב"ם מולא כל דין ודין ולנאר דבריו ולהשיג להשגות הרב ר' אברהם בן דוד ולהגות הרמ"ך כאשר השיג ידי הקצרה. וגם בספריהם אשר כתב בהם הרב המגיד נשארו מקומות שצריך לדקדק בהם ואשיב ידי עליהם. ואם נמצא לדברי המפרשים הגמרא או להרב רבי יצחק אלפס או במשניותם שדבריו בהם בהצננת דברי הרב רבינו משה בן מיימון אכתוב דבריהם. ואם יראה לי ליישב דבריו בדרך אחר אכתוב מה שיוצאי מן השמים והמעין את אשר יבחר יראה ייקרב. ובמקומות שלא אמאלהו דבריו המפרשים המוכרים אכתוב הנראה לעיני דעתי. ושמעתי על חסדי ה' יתני מתנות חסד להאיר עיני להשכיל להטיב לירד לעומק דעת הרמב"ם ז"ל ויגלה עיני להבין נפלאות מתורתו. וקראתי שם הספר הזה כסף משנה, יען כי בו כופס הנכספים להבין דברי הספר היקר הזה במשנה מורה. ומהעור האמיתי יתעלה אשאל עור וקויע יעזרי על דבר כבוד שמו, ויגלה עיני ואביט נפלאות מתורתו:

כסף משנה

שהיה אחיה גדול ממנו אי משום דבישישים חכמה ואי משום דקבל ממושה. אצל מה שאפשר לומר הוא שהיה מביט דתו של דוד שדור היה ראש המנהגים. ולדעת רבינו יש לומר שאע"פ שנאמר שהיה חכם גדול מדוד יצדק לומר קיבל מדוד לומר שנאמר ראש קבלה במקומו:

ואלו

ואחיה השילוני מיוצאי מצרים היה וכו'. בפרק יש נחלין (דף קכ"א): מניח אחיה השילוני ראה את עמרם: כתב הרב רבי אברהם בן דוד א"ל אין זה נכון אלא שהיה אחיה השילוני מביט דתו של דוד, עכ"ל. נראה שטעמו לומר שכיון שהיה זקן מופלג ביותר אין נכון לומר שקבל מדוד שהיה לעיר לימים ממנו. וגם בתכמה אפשר

תי זכרי בשנת אלבע לדיוש היה דבר ח' אל זמרח
וה' זכריה סימן ו' והוא שנת תי ועין לצים
בשנת תסב כי צ"ע :

היב בשנת ששית לדיוש שהיא שנת ח"ב נשלם בנך
הבית שנאמר ויציא ביתא דנא ונ'

היג עזרא המיפר עלה מבבל לירושלים וגלות
עמו בשנת שבע לארתחשטא

ככתוב בספר עזרא סימן ו' ועל פי ס' פרק ל' הוא
דיוש בנות הבית כי כל מלכי פרס נקרא ארתחשטא
כאשר כל מלכי מצרים נקרא פרעה כמו שיתבאר
בחלק השני יבשנת ש"ן ולפי זה לא שבה עזרא
מלעלות לא"י כי בשנה ששית נשלם המצין וכשנה
השביעית עלה מבבל לירושלים : אך אם נאמר שארתחשטא
אינו דיוש יש לתמוה למה לא עלה עזרא כל"ט דיוש
וכל ששה שנים של ארתחשטא אלא ודאי הוא
דיוש היא ארתחשטא אלא עזרא תלפזר הבדיל
את הנשי' הגבריות ואחר זה בנה רוא ונחמיה את
חומת ירושלים ודורבבל חזר לבבל וימט שם :

אנשי כנסת הגדולה האנשים הנודעים לנו
הנוכרים בפסוק לפי דעת

דון יצחק אברבנאל שהקראו לנחלת אבות הם י"ב ואלו
הם חגי זכריה מלאכי וזרובבל : מרחבי בלשון : עזרא
הכהן המזרי : ישעיה בן יהוהצדוק : שרית : רעליה : מספר
בנו : רחוב בענה : נחמיה בן חכליה : והרמ"בם צרף
עמהם גם חנניה מישאל ועזריה : אך הרב אברבנאל יסאן
זה מטעם שכתב שם בהקדמתו : ואלה רחובים הנוכרים
נלוו אליהם חכמים אחרים עד שצלו מספרם מאה ועשרים
והם קבלו מן הנביאים : אנשי כנסת הגדולה הם תקנו
לנו את תפילתנו כראותא בפרק הקורא את המעילה :
ועל דעת הרוב היו אנשי כנסת הגדולה כולם בוסן
אחר : לא שבאו זה אחר זה פענן הזקנים והנביאים :
והאחרין שבהם היה שמעון הצדיק כ"ג כמו שאמרו
במשנה בפ"ק דאבות והם קבלו מיחזקאל בן בוז לדעת
ר"י אברבנאל : ועיין לפנינו בשנת תמ"ח ביחוס שמעון
הצדיק והמצא מקצת הדעות שאנשי כנסת הגדולה
לא היו בזה ובזמן אחר :

תבו בשנת עשרים לארתחשטא נבנית חומת
ירושלים ככתוב בנחמיה סימן ב' והיה

זה בשנת תכ"ז י"ח שנים אחר תחיל' בנין הבית ועין
כתוספתא בפ"ק דריה בריבוי' דלמחליל שנת עשרים :

תלח ארלישיב בנה את הלשכה למוביה : ונחמיה
השליך כלי טוביה : חזן מן

הלשכה ככתוב בנחמיה סימן י"ג והיה זה אחר שנת
ל"ב לסוף ארתחשטא והוא שנת תל"ח :

ויי

תסב אלכסנדר מקדון מלך בן י"ח שנה על

מלכותו בארץ מוקד

בשנ' תס"ב ובשנ' תתנ"ו מלכים רבים הקרובים והרחוקים :

אשר גם בשנה ההיא עלה על פרס ולכד את עיר השלמה
עולם אשר היא מטרפולין לשלכות פרס : ואז בעה ההיא

דדיוש עצמו עדין לא נפל בידו : כך נל לישב תחילת
מלכותו לשנת תמ"ב אליבא דר' יוסי שאמר בס' ע

פרק ל' ומביאו בפ"ק דע"ז שמלכות פרס עמדה בפני
הבית ל"ד שנה כי כאשר תוסף ל"ד שנה על ת"ח שהוא

זמן תחילת בנין הבית יכלה בשנת תמ"ב : ויהיה
לפי זה תחילת מלכות אלכסנדר בשנת תמ"ב נחשב

לתחילת מלכות הוגים אף על פי שמלכותו הכללי לא
התחילה עד שנת תמ"ח : כאשר מב' לדיוש, ומפני

זה אמר בפ"ק דע"ז שיה שנת שנתו מלכותו בעולם לא
חשבינן להו פירוש לענין שמדות כמו שיתבאר לפנינו :

ויהיו כאן שני חשבונות לענין הפסקת מלכות פרס
והתחילת מלכות הוגים יהיה שנת תמ"ב שהוא ל"ד

שנים לבנין הבית אף על פי שדיוש עדין לא נפל
ביר אלכסנדר : והשנה אשר בה נפל דיוש בידו ונכרתה

מלכותו הכללי אשר ממנו נוחסין לשמדות כמו
שיתבאר לפנינו : וכשהיו שני החישובים חצובים מסד

קידך יסודו לדעת כל הקדשות ותשובות שהעיר בקל
מ"ע בפר' ג"ג : גם בפרש אבדו בס' ע"ז רבא פר' ל' חיל

על ימי מלכי פרס חמשים אף שיש שם פעולת הדפוס
ונכתב מאהים במקום שהם : והוא תשובת סטון מתחילת

מלכות כורש משנת ש"ן עד שנת תמ"ב ג"ב שנה :

תסב חגי זכריה ומלאכי מהו בשנת תמ"ב
ונקרא זמן תחיתא

חזק שבאותו הזמן פסקה גבואה מישראל והראב"ד בכפר
קבלתו כתב בפרש שני של אבנה"ג מחגי זכרי' מלאכי

ועזרא המזרי כתו בשנת תס"ח וכן כתב בספר
החסק בפר' י"ה אך אני הצבתי זמן מיתתם בשנת תמ"ב

על פי סדר עולם וזאת שאמר שם ח"ל בשנת ג"ב שנה
למדי ופרס סתו חגי זכריה ומלאכי מאותו זמן פסקה

גבואה מישראל היא שנת ג' אלפים ארבע מאות ארבעים
ושתיים ע"כ : אף על פי שכל הגסחאות דס"ע וזאת

ינציצא אשכנו וקראקא כל אחת משונה מחברו בשניין
שנת תצירה : מ"ם שמתו בשנת ג"ב שנה למדי כל

הנפסחאות שרים : וכבר בארנו בסוף שיוכלו הנ"ב שנים
בשנת תס"ב ורש"י ז"ל כתב בפ"ק דיוסא על ההיא דחמשה

דברים שחפרו מבית שני חיל משנת שתיים לדיוש ואילך
לא שרתח על הנביאים רוח הקודש וכלי ספק יש בנחמיה

וזמנות סופר וצ"ל משנת ארבע לדיוש שהרי כתוב
בזכריה סימן ו' ויהי בשנת ארבע לדיוש היה דבר ה' !

אך

חת הוי"ו דכן הגיה השיטה מקובצת בחולין (כחולין
היוצא מן הנחש והצב (מנחם משיב נפש): [ו]
ואח"כ ד"ה כתחלה ואח"כ ד"ה העשירו וד"ה ק
ינו סוה"א איתא דרק מסתיר מלפניו אבל לא י
תח נחש כנגדו פוסק וביירושלימי מלפניו כג" החר
ת (נחש אדלר). ובהר"ש ואם פוסק:

	עץ משפט
י א ב ג מיי פ"ז מהל' חפלה הלכה ח והלכה יג סגמ עשין ט טו"ע א"ח סי' קמז סעיף 6:	נר מצוה

הגהות
מהר"ב רנשבורג
א גמרא מיתביי דתניא היכן קורין בו בעזרה. י"ז עיין מהרש"א ושו"י ולעני"ד למחוק מלה מימיני כאל וכן נמשכה סוטה דף מ ע"ב וא"כ אח"כ הכא בפשיטות שפיר והיכא איתמר דר"ח אהא דמילא וכו' וכן בסוטה ז"ל דמילא מחת מלה מימיני ועפ"י יוצנו דברי הח"י כאל שפירשו להסקל קאי ותמה ה"ש דבסוטה פרין מינה אמתני דכ"ג ואי ל"ג מימיני אחי שפיר על נטון ודוקי:

רבינו חננאל
 נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת ש"מ חולקין כבוד לראש הכנסת שהוא תלמיד במקום כי"ג הרב ודחי אביו כולו משום כי"ג הוא כלומר שהיה ראש הכנסת מחזיר ופניו ובפרק יש נוטלין גרסינן והלכתא אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ואם חלק לו רבו חולקין לו: ירושלמי בכל אתר איתמר חולקין אציל התורה והכא מוליכין את התורה אצלו אין ע"י שהן אנשים גדולים התורה מתעלה בהם. והא תמן מוליכין אורייתא גבי ריש גלותא. ארי יוסי בר בון תמן ע"י וזרעו של בית דוד משועק שם אינון עבדין כמנהג אבהתהון: וכ"ג עומד ומקבל וקורא. ודייקינן מדקתני עומד עכשיו מכלל שהיה יושב והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה'. ושנינן כדאמר רב חסדא כי עזרא דכתיב ביה ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים בעזרת הנשים קרא. כך כי"ג בעזרת הנשים היה קורא ומותר לו לישב שם: כתיב ויברך עזרא את ה' אלהים מאי אמר.

הגהות וציטונים
א ע"י רש"א (גליון): ב "גדול" ליתא בכמה ראשונים וכת"י. ולפ"ז פי' מאי אמר עזרא (דק"ס), וכמו לקמן "מאי אמור": ג "רב" ליתא בכמה ראשונים וכת"י (ולא מצאנו בשום מקום בש"ס "אמר רב יוסף אמר רב"), וכ"ה בילקוט שמעוני "מה אמר, אמר רב יוסף שגדלו בשם המפורש": ד גי' ר"ח ואמר רב יהודה אמר רב, וכ"ה בקצת כת"י. ובשאר הכת"י ואמר רב גידל אמר רב: ה בראשונים ובכת"י נוסף יהודה, וכמו בסנהדרין: ו גי' ר"ח ר' נתן, וכ"ה בקצת כת"י, וי"ג יונתן כמו בסנהדרין: ז בראשונים וכת"י "וקטלינהו לצדיק", וכמו בסנהדרין: ח "אתא" ליתא בראשונים ובכת"י: ט "בעי" איתא מרקדין (גליון) וכ"ה ברש"י כת"י ובכמה ראשונים: י "צ"ל בעכו כך גרס ע"י" (גליון): יא בכמה ראשונים וכת"י נוסף יצחק בר', וכ"ה בירושלמי: יב יש להוסיף בו (בארות המים, וכ"ה ברש"י שבע"י ובכת"י): יג הסי' גנזי יוסף, וכ"ה ברש"י שבע"י): יד צ"ל אלהי ישראל (בארות המים, וכן יש בכת"י): טו "צ"ל וישלך" (גליון): טז ברש"י שבע"י ובכת"י נוסף אמרו באותה תפלה כמו שכתוב בזה בספר עזרא: משה אמר האל הגדול הגבור והנורא: יז צ"ל רצונו (בארות המים, וכ"ה ברש"י שבע"י): יט כת"י מוז: יט צ"ל ואין (באה"מ, וכ"ה בכת"י): כ "היא" ליתא בכת"י: כא יש להוסיף מיירי (בארות המים): כב צ"ל דבעזרה (גליון): כג בתוס' הרא"ש היינו גידול שגדלוהו:

תורה אור השלם
האור עד מחצית היום
ג ויברך עזרא את יי האלהים הגדול ויגענו כל העם אמן אמן כמעל ידיהם ויברך וישתחו ליי אפים ארצה: (נחמה ה, ו)
ד ויגמל עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצליו מתתיה וישמע ונעניה ואוריה וחקקיה ומעשה על ימינו ומשפאלו פדיה ומישאל ויולקיה וחישן וחשפדנה וזכריה משלם: (נחמה ה, ד)
ה ואל יאלי יי אלהיהם: (נחמה מ, ד)
ו ויארר את הרשעה וישלך אתה אל תוף האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה: (מכיה ה, ח)
ז ונתת אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הבטרת והחכר אל ימנע מפניך את כל התקלחא אשר מצאתנו למלכינו לשרינו ולכהנינו ולגבאינו ולגבתינו ולכל עמך מימי מלכי כאשר עד היום הנה: (נחמה מ, כא)
ח פי יי אלהיכם הוא אלהי האלהים ואיני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד: (דברים י, י)

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 148

סו:

אין ישיבה בעזרה. דכתיב לעמוד לשרת (דברים יח) העומדים שם לפני ה' (סס) ולא מלינו זה ישיבה: **אלא לְמַלְכֵי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו'.** כשאמר לו נתן הנביא אמה לא תצנה הבית כי ימלאו ימין וגו' ^(א). ויברך עזרא וגו'. צההוא עמינא דויקראי' לפני הכרוז כתיב ^(ב). ברוך ה' אלהים ^(ג) וגו' כך תיקנו צאותו היום לומר במקדש צסוף כל צרכה וצרכה כדלמרקין במסכת תענית (דף טו:): **בגבולין**. כל חוץ לעזרה קרי גבולין: **בייא בייא**. לשון זעקה וקוצנולא: **האי דאחרביה לבית המקדש**. מנעקין רחמים שימסר צידס ילך הרע של

אין ישיבה בעזרה. פירשתי לעיל צפרק שני (דף כה.) גבי זקן יושב צמערצה:

ועד כמה הוא מרלג בכדי שלא יפסיק התורגמן. לא צני לשנוי דלתורה קאי משום דקתמי לין מדלגין בתורה הדך קא מפרש ועד כמה מותר לדלג בתורה ^(א) צכדי שלא יפסיק התורגמן והא דלסקרן צרישא צכדי שיפסיק התורגמן וי"ל דלץ הכי נמי דהוה מלי לשנוי הכי אלא צכדי מתרץ לו האמת כאל צענין אחד כאל צשני עניינן דכתתלי וכו': וצלבד

המפורש בגבולים ולא ^(ב) והכתיב ^(א) ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ואמר רב גידל ^(א) שגדלו בשם המפורש הוראת שעה היתה ^(א) וזו ^(א) ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור רבי ^(א) ואיתימא ר' יוחנן ^(א) **בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי** ^(א) ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה ^(א) חותמו של הקב"ה אמת אותיכו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי ^(ב) גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר ^(א) ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממוזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חם ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדויהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ^(א) ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה אמרו הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבידה בעו רחמי ואמסר בידייהו אמר להו חזו דאי קטליתו ליה לההוא ^(א) כליא עלמא חבשוהו תלתא יומי ובעו ביעתא בת יומא ^(ד) בכל ארץ ישראל ולא אשתכח אמרי היכי נעביד נקטליה כליא עלמא ניבעי רחמי אפלגא פלגא ברקיעא לא יהבי כחלינהו לעיניה ושבקוהו ואהני דלא מיזרי ביה לאיניש בקריבתה במערבא מתנו הכי רב גידל אמר ^(ב) גדול שגדלו בשם המפורש ורב מתנא אמר ^(א) האל הגדול הגבור והנורא והא דרב מתנא ^(א) משייא לדרבי יהושע בן לוי **דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא ^(א) משה אמר ^(א) האל הגדול הגבור והנורא אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין ^(א) בהיכלו איה גוראותיו לא אמר נורא אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא ^(א) גבורת גבורתו שכוּבש את יי יצרו' שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן גוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דחקין משה אמר רביי' אלעזר מתוך שיודעין בהקב"ה שאמתיו הוא לפיכך לא כיזבו בו: וקורא אחרי מות ואך בעשור: ורמינהי ^(א) מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה לא קשיא ^(א) כאן בכדי שיפסיק התורגמן כאן בכדי שלא יפסיק התורגמן והא עלה קתני מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה מרלג בכדי שלא יפסיק התורגמן הא בתורה כלל כלל לא אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני עניינן והתניא ימדלגין בתורה בענין אחד יובנביא בשני עניינן כאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן ^(א) ואין מדלגין מבניא לבניא ובנביא בשני עניינן**

א ויבא המלך דוד וישב לפני יי ויארר מי אנכי אדני יי ומי ביתי פי הבאתני עד הלם: (שמואל ב, ז, יח) **ב** ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום **ג** ויברך עזרא את יי האלהים הגדול ויגענו כל העם אמן אמן כמעל ידיהם ויברך וישתחו ליי אפים ארצה: (נחמה ה, ו) **ד** ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאררו כל העם אמן והלל ליי: (והרי המים א מ, יא) **ה** ויעמד עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצליו מתתיה וישמע ונעניה ואוריה וחקקיה ומעשה על ימינו ומשפאלו פדיה ומישאל ויולקיה וחישן וחשפדנה וזכריה משלם: (נחמה ה, ד) **ו** ואל יאלי יי אלהיהם: (נחמה מ, ד) **ז** ויארר את הרשעה וישלך אתה אל תוף האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה: (מכיה ה, ח) **ח** ונתת אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הבטרת והחכר אל ימנע מפניך את כל התקלחא אשר מצאתנו למלכינו לשרינו ולכהנינו ולגבאינו ולגבתינו ולכל עמך מימי מלכי כאשר עד היום הנה: (נחמה מ, כא) **ט** פי יי אלהיכם הוא אלהי האלהים ואיני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד: (דברים י, י)

בא לו כהן גדול פרק שביעי יומא

אין ישיבה בעזרה. דכתיב לעמוד לשרת (דברים יח) העומדים שם לפני ה' (סס) ולא מלינו זה ישיבה: **אלא לְמַלְכֵי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו'.** כשאמר לו נתן הנביא אמה לא תצנה הבית כי ימלאו ימין וגו' ^(א). ויברך עזרא וגו'. צההוא עמינא דויקראי' לפני הכרוז כתיב ^(ב). ברוך ה' אלהים ^(ג) וגו' כך תיקנו צאותו היום לומר במקדש צסוף כל צרכה וצרכה כדלמרקין במסכת תענית (דף טו:): **בגבולין**. כל חוץ לעזרה קרי גבולין: **בייא בייא**. לשון זעקה וקוצנולא: **האי דאחרביה לבית המקדש**. מנעקין רחמים שימסר צידס ילך הרע של עזדת כוכבים: **לְקבולֵי אגרא**. שנוכוף אותו ונקבל שכר: **פיתקא**. כתב: **אמת**. כלומר מסכים אני עמכס: **אמר להו נביא**. זכריה בן עדו: **ביניתא**. שיער: **בדודא דאברא**. צסיר של עופרת: **זאת הרשעה**. וישלך אותה אל מוך האיפה (ויקנ' ^(א)) את אבן העופרת אל פיה: **שאיב קלא**. נכנס הקול לתוך העופרת ואינו יונא ממנו: **כליא עלמא**. יכלה העולם שלא תהא פריה וציה: **ביעתא בת יומא**. צילה הנולדה צו ציוס לפי שפסק התימוס מן המעיס ואפילו אותן שעיצרה התרגנות כזר איין מתצטלין צמעיה: **לפלא**. סיהא שולט צלדס ליזקק לאשמו ולא לאתרת: **בהצינהו**. סימו את עיניו ע"י כחול: **האל הגדול הגבור והנורא**. ^(א) אשר לא ישא פנים: **עובדי כוכבים מקרקרים** בדיבלי. שראה שרי נצודנלר נכנסין להיכל ומריעים צו ככל רלווס: **לא אמר נורא**. צפרשת הנה תנמאל כתיב עושה מסד לאלפים ומשלס עון אצות אל מיק צניהס אחרייהס האל הגדול והגצור ה' לצאות שמו (ירמיה לב): **דניאל לא אמר גבור**. צתפלתו צספרו (דניאל ט:): **עובדי כוכבים משתעבדים בבניו**. זה צצעיס שנה: זו היא גבורתו. שכוצס יצרו' ^(א) כל השנים הללו צששתעצדו צבן ומארין אצו על כל הגצירות שגוצריס על צניו: **ואצו הן גוראותיו שאלמלא מוראו וכו'**. מן יוס הסורבן אמה למד נוראותיו שכל האומות נאספו להשמידס ונתקיימו מהן: **ורבנן**. ירמיה ודניאל: **שהוא אמת**. מסכים על האמת ושונה את השקר: **כאן בכדי שיפסיק התורגמן**. הא דקתמי לין מדלגין צפרשה הרחוקה מזה ^(א) שקודס שגולל ספר תורה עד מקוס הדילוג יפסיק התורגמן המתרגס פסוק שקרא הקורא ונמאלו צצור יושצין ומלפין לין ^(א) זה צצוד צצור אצל אך צעשור סמוכה היא לצארי מות ויכול לגלול שס קודס שיפסיק התורגמן: **בענין אחד**. כגון הכא ששמי הפרשיות מדצרות צענין יוה"כ מדלגין וצכדי שלא יפסיק התורגמן והא דקתמי דלפילו צכדי שלא יפסיק נמי לא ילג צשני עניינס לפי שצברי תורה היא ^(א) אזהרות ועושין ומלות וצריך שיכנסו צלצ השומעין וכשאלס יונא משיטה ^(א) לשטה אחרת אינו נות להצנזון: **והתניא**. צניחותא:

אין ישיבה בעזרה. דכתיב לעמוד לשרת (דברים יח) העומדים שם לפני ה' (סס) ולא מלינו זה ישיבה: **אלא לְמַלְכֵי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו'.** כשאמר לו נתן הנביא אמה לא תצנה הבית כי ימלאו ימין וגו' ^(א). ויברך עזרא וגו'. צההוא עמינא דויקראי' לפני הכרוז כתיב ^(ב). ברוך ה' אלהים ^(ג) וגו' כך תיקנו צאותו היום לומר במקדש צסוף כל צרכה וצרכה כדלמרקין במסכת תענית (דף טו:): **בגבולין**. כל חוץ לעזרה קרי גבולין: **בייא בייא**. לשון זעקה וקוצנולא: **האי דאחרביה לבית המקדש**. מנעקין רחמים שימסר צידס ילך הרע של עזדת כוכבים: **לְקבולֵי אגרא**. שנוכוף אותו ונקבל שכר: **פיתקא**. כתב: **אמת**. כלומר מסכים אני עמכס: **אמר להו נביא**. זכריה בן עדו: **ביניתא**. שיער: **בדודא דאברא**. צסיר של עופרת: **זאת הרשעה**. וישלך אותה אל מוך האיפה (ויקנ' ^(א)) את אבן העופרת אל פיה: **שאיב קלא**. נכנס הקול לתוך העופרת ואינו יונא ממנו: **כליא עלמא**. יכלה העולם שלא תהא פריה וציה: **ביעתא בת יומא**. צילה הנולדה צו ציוס לפי שפסק התימוס מן המעיס ואפילו אותן שעיצרה התרגנות כזר איין מתצטלין צמעיה: **לפלא**. סיהא שולט צלדס ליזקק לאשמו ולא לאתרת: **בהצינהו**. סימו את עיניו ע"י כחול: **האל הגדול הגבור והנורא**. ^(א) אשר לא ישא פנים: **עובדי כוכבים מקרקרים** בדיבלי. שראה שרי נצודנלר נכנסין להיכל ומריעים צו ככל רלווס: **לא אמר נורא**. צפרשת הנה תנמאל כתיב עושה מסד לאלפים ומשלס עון אצות אל מיק צניהס אחרייהס האל הגדול והגצור ה' לצאות שמו (ירמיה לב): **דניאל לא אמר גבור**. צתפלתו צספרו (דניאל ט:): **עובדי כוכבים משתעבדים בבניו**. זה צצעיס שנה: זו היא גבורתו. שכוצס יצרו' ^(א) כל השנים הללו צששתעצדו צבן ומארין אצו על כל הגצירות שגוצריס על צניו: **ואצו הן גוראותיו שאלמלא מוראו וכו'**. מן יוס הסורבן אמה למד נוראותיו שכל האומות נאספו להשמידס ונתקיימו מהן: **ורבנן**. ירמיה ודניאל: **שהוא אמת**. מסכים על האמת ושונה את השקר: **כאן בכדי שיפסיק התורגמן**. הא דקתמי לין מדלגין צפרשה הרחוקה מזה ^(א) שקודס שגולל ספר תורה עד מקוס הדילוג יפסיק התורגמן המתרגס פסוק שקרא הקורא ונמאלו צצור יושצין ומלפין לין ^(א) זה צצוד צצור אצל אך צעשור סמוכה היא לצארי מות ויכול לגלול שס קודס שיפסיק התורגמן: **בענין אחד**. כגון הכא ששמי הפרשיות מדצרות צענין יוה"כ מדלגין וצכדי שלא יפסיק התורגמן והא דקתמי דלפילו צכדי שלא יפסיק נמי לא ילג צשני עניינס לפי שצברי תורה היא ^(א) אזהרות ועושין ומלות וצריך שיכנסו צלצ השומעין וכשאלס יונא משיטה ^(א) לשטה אחרת אינו נות להצנזון: **והתניא**. צניחותא:

ובלבד אין ישיבה בעזרה פרק שנים עשר מדלגין

מסורת הש"ס עם הוספות

א לעיל כה. ממיד כו. סנהדרין קא: סוטה מ. מא: קידושין עח: **ב** ונמ' סופריס פי"ג הלכה ח וסס איתא במאי גדלו רב אמר גדלו בשם המפורש רבא אמר בברכה **ג** גדלו, א) סנהדרין סד. **ד** שנה נה, ח) סוטה מא. מנילה כד. **ו** שמואל ב' יב, ו) ע"י חוסי' ביק לת: ד"ה גרי, **ז** מלכים ב' יז לג, **ח** ספ"ג, י) תולדות סי' ה.

הגהות הב"ח

א גמ' שס המפורש בגבולין ולא והכתיב ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם ואמר רב גידל שגדלו בשם המפורש הורחא שעה היסה ויזעקו בקול גדול אלהי אלהיהם מאי אמור כי צ"ל ומיחז ויעמוד עורא על מגדל עץ אשר עשו לדבר נמחק: **ב** **ג** שם נפק אחא כי גוריא. י"ב פירש"י צפרק ארבע מיחות ארי קטן: **ג** שם דאי קטלימו ליה לההוא גברא איחרב בולי עלמא. י"ב ורש"י גורס כליל עלמא: **ד** שם צעמא צח יומא לחולה צכל א"י: **ה** שם שמתו הכי רב גידל אמר ויזעקו בקול גדול שגדלו: **ו** **ז** שם אדרגה זו היא גבורותיו שכותס צל"ל: **ח** **ו** רש"י ד"ה צענין אחד כי וכשאלס יונא משיטה אחת לשטה אחרת:

הגהות הגר"א

א גמרא (מיתביי) חז"מ: **א** **ב** שם (לרב דימינ) חז"מ: **א** **ג** שם (ועמד עורא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר) חז"מ וגי' צ ויזעקו בקול גדול: **ד** **ו** שם (ויצעקו אל ה' אלהים) חז"מ וגי' צ ויזעקו: **ו** **ז** שם מטייל. צ"ל ספייע: **ו** **ח** שם יצרו. צ"ל רצונו:

גליון הש"ס

גמרא וילעקו וכו' ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם כל"ל:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תוספות ישנים

ובמקדש מותר בו'. וסייעו צכל הר הבית דדייקין לעיל שזיה הוא דלא הא הלוכי כי משמע דהשתא דלאקין דמותר ליהנות צהס דהיינו צמקוס דשינה מותרת שס

מותר להלך דהיינו אפילו צהר הבית וצנורה ^(א) לין מותר לשן דלץ ישיבה צנורה: כיון שהגיעו להר גריזים מיד חרשוהו בו'. מימה לה"ס אלפא וכו' היו עוצדין להר גריזים מימות שמעון הצדיק והאל לא נחשדו עד ר' מאיר כדלמר צחולין ^(א) דמות יונה מאלו להס צהר גריזים כי ויחין דמיירי הכא קודס שנתגבירו כמו שמפרש רבינו יעקב"ל שגעשו גרי אמת אותן שכתוב בס"ל אח ה' היו יראים ואח אלהים היו עוצדין ושזב דימי ר' מאיר מאלו שמזר לקלקולס הראשון: **איבצית איבא ראוי' לצבדי כהונה בו'**. מימה דלמר צקדושין פרק האומר ^(א) דף סו. גבי ינאי המלך הקס להס צנין צבין עניין ואומר רבינו יעקב דשאלו קץ דכתב ציה חמוד ולטיל צפ"ק ^(א) דף יז ד"ה אלא פי': ^(א) גי'ב שידן לפ"א] **מיתביי היכן קורין בו בעזרה בו'**. ואפרשת הקהל קאי וסי' הכא: ברוך ה' אלהי ישראל מן העצים ועד העצום, לפי פי רש"י משמע שזכר שזאחו היום חיקנו לומר כן אצל צמקדש ראשון לא היו אומרים אזחו אלא עוין אמן צמקדש ומיחו משמע שלעולם לא עט אמן צמקדש אלא נראה לפרש מן העולם ועד העולם לפי שקלקלו המעין והסוחס סהיו אומרים שאין עולם אלא אחד וחיקנו לומר מן העולם ועד העולם לומר שמי עולמות יש והכי אמר פ' הכולהו ^(א) דף מ. שחיקנו לומר מן העולם ועד העולם ממני המעין והיינו גדול שגדול ^(א) צעולס הוה וצעולס הצא: בכ"ל ארשא דישרשא. לאו דוקא צכל ארעא דשראל אלא כמו שזילנו לחפס צעלשה ימיס מכל ד: ירימיה אמר גויים מרקדין בו'. גבי ירמיה גרס ולא אמר נורא וגבי דניאל גרס ולא אמר גצור וכן הוא צמקדש צכפ"י רש"י ויגרסם הספרים ליפסא צעוט: שאי"למלא מוראדא אומה אחת יבולה בו'. משמע דלילמלא מוראו קאי אירמיה שלא רצה לומר נורא אדרגה ממש יס ללמוד טרלומיו ומיחו אומר רבי דציורשלמי דמגילה ^(א) משמע דלילמלא מוראו קאי אדניאל ואילמלא גצורו קאי אירמיה דלמר הס' ירמיה אמר לין נורא אלא צבית צמקדש שגלמר נורא אלהים צמקדשין ולא אמר נורא ולמה אמר גצור לו נאה להקראות גצור נורא לצלחות שעהס לנו צבכשן האס משמע צירמיה אמר גצור צמטעס שאמרוהו אשכחא כמסא הגדולה שזאה מורבן ציחו ושזחק וזחוק דניאל אמר האל הגדול והנורא אמר צנין מסורין צקולרין היס היא גצורו צמטעס שגלמא וצויה צבכשן האס וא"כ לפי הירושלמי לין לפרש צמטעס שהינו מלומר נורא יס לנו לאומרו אלא צמטעס שגמרו דניאל וכן גצור צמטעס שגמרו ירמיה אצל צפירוס הראשון נראה יומר. מ"ר: **דיאך** אומה אחת יבולה דהתקיים בין כל האומות. צמדרס רבי צמחומא ^(א) אדריעס שאל אח רבי יהושע גדולה הכנשה צעומדת צין צנעים וצאסי אמר לו גדול הרושה שגלילה:

^(א) מלכי כאשר עד היום הנה: (נחמה מ, כא) ^(ט) פי יי אלהיכם הוא אלהי האלהים ואיני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד: (דברים י, י)

בכורות ח, ב

גברא דאוזיף וטריף, מאי חזא דהדר אוזיף. אמר להו גברא
אזל לאוגנא, קטל קמא טונא ולא מצי ביה. קטיל ומנח עליוה,
עד דאיתרמי איניש מדלי ליה.

רש"י

גברא דאוזיף וטריף. שהלוח מעות לחבירו ולא נפרע ממנו אלא
בקושי שטרף לקוחות. מאי חזי דהדר אוזיף. לאחרני ולא נתיסר
מן הראשון. לאגמא. ליער. קטיל קמא טונא. חתך חבילה ראשונה
ולא מצי ביה להרימו על שכמו. הדר קטיל ומנח עליה. הואיל
וצריך טיוע אחרים עד דמיתרמיה איניש ומדלו ליה, והאי נמי הואיל
והפסיד באמנה ראשונה חוזר ומאמין לאחרים עד שמזדווג לו לאדם
נאמן ומשתכר בו.

ביאור הגר"א

גברא דאוזיף וטריף מאי חזא דהדר אוזיף. הענין, כמו במשל הנ"ל⁴⁹⁵
שהמשיל נתינת התורה להלואה, וכמו
שאמר⁴⁹⁶: "רב אחא יזיף ופרע". וכמו
שאמר⁴⁹⁷: "שאמר הקב"ה לישראל מי
מערב אתכם כו', ערבך ערבא צריך, ואמרו
בנינו באתינו כו', הא ודאי". והענין, כי אי

אפשר להיות ערב אלא אם כן הוא איש
חייב בשביל עצמו ובטוח בשלו, וזה שאמרו
"ערבך ערבא" כו', מה שאין כן קטנים
שאין חייבין עדיין במצוות.

ואמרו כשחרב בית המקדש בשביל שלא
קיימו את התורה⁴⁹⁸, עמדו וגדרו על עצמם

495 "שאלה היא מטרוניתא" וכו', מקהלת רבה לעיל בהע' 481. 496 עירובין סה, א: "רב אחא
בר יעקב יזיף ופרע". ופרש"י: "היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום,
ופעמים שהיה טרוד במונותיו ביום, ופורע קביעות עתו בלילה". משמע דשייך ענין של פריעת חוב
בלימוד התורה. 497 שיר השירים רבה פרשה א: "הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותנה
לכם, אמרו לפניו רבש"ע אבותינו ערבים לנו, אמר להם אבותיכם צריכין ערבים, למה הדבר דומה
לו ערבך צריך ערב, הלך והביא לו ערב שני, ואמר לו ערבך צריך ערב, כיון שהביא לו ערב אחד אמר
אמר תדע כי מפני זה אני מלווה לך, כך בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה אמר להם אני נותן לכם
תורת הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתנה לכם, אמרו אבותינו ערבים אותנו, אמר להם הקדוש
ברוך הוא אבותיכם יש לי עליהם וכו', אמרו הרי בנינו עורבים אותנו, אמר הקדוש ברוך הוא הא
ודאי ערבים טובים על ידיהם אתנה לכם, הה"ד [תהלים ח, ג] 'מפי עוללים ויונקים יסדת עזי', ואין
עז אלא תורה, שנאמר [שם כט, יא] 'ה' עז לעמו יתן', כשעה שהלוח נתבע ואין לו לשלם מי
נתפס לא הערב, ועיין במכילתא דרשב"י שמות יט, יו. 498 עיין ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז
ויתר הקב"ה על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסם את התורה
דכתיב [ירמיה ט, יב] 'על עוכם את תורתך'.

מה

שלנו, שאלמלא כך היה העולם חרב⁵¹⁰, כמו שנאמר⁵¹¹: "אם לא בריתי יומם ולילה [חוקות שמים וארץ לא שמת] כו'. וזהו שנאמר⁵¹²: "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז [למען צורריך] להשביט (צורך) [אויב] ומתנקם"⁵¹³, שלא יהיה להם שום קטרוג עלינו בשביל התורה. וזה שאמרו⁵¹⁴: "הוא ללמוד ובנו ללמד, הוא קודם לבנו". כי אין נפרעין מערב תחילה עד דלית ליה ללוה⁵¹⁵, ולכן הוא קודם – ע"כ הנה.

אמר ר' יהו גברא אזל לאגמא קטל קמא טונא ולא מצי ביה, קטל ומנח עליוה עד דאיתרמי איניש מדלי ליה. דאיתא⁵¹⁶: "מסיע אנבים ועצב בהם"⁵¹⁷ אלו בעלי גמרא⁵¹⁸, "ובוקע עצים יסכן בם" אלו בעלי משנה⁵¹⁹. וקשה, הא אמרו⁵¹⁹: "העוסק במשנה מידה, בגמרא אין לך מידה גדולה הימנו". וכן אמרו⁵²⁰: "התנאים הם

כמה גדלים, וכל⁴⁹⁹ מדברי סופרים נתקנו⁵⁰⁰, וכמו שאמרו [בירושלמי]⁵⁰¹: "מי גרם להיות משמר שני ימים, בשביל שלא שמרתי שבת יום אחד. מי גרם להפריש⁵⁰² שתי חלות" כו'. וכמו שאמרו⁵⁰³: "חדשים גם ישנים"⁵⁰⁴ אלו דברי תורה ואלו דברי סופרים. וזהו שאמרו "גברא דאזויף" כו', שלא פרעתם את דברי תורה והוספתם דברי סופרים⁵⁰⁵.

הגה – וענין הערכות, שמשלם מה שלא שילם הלוה, ואמרו האבות יערבו עלינו, כמו שאמר יצחק⁵⁰⁶: "פלגא עלי ופלגא עליך". ואמר ערבך ערבא [צריך] כו', כמו שאמרו שם שיש דין להקב"ה עליהם⁵⁰⁷, אברהם אמר "כמה אדע [כי אירשנה]" כו'. וזהו שאמרו⁵⁰⁸: "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל של תינוקות של בית רבן". שהם הערכות⁵⁰⁹ והם משלימים ביטול תורה

499 אולי צ"ל: וכמה. 500 כבא בתרא ס, ב. ועיין שם יב, א: "אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש, ניטלה גבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים". 501 ירושלמי עירובין פ"ג ה"ט: "מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא, על שלא שמרתי יום אחד בארץ וכו'. מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ". עיין משנה חלה פ"ד מ"ח. 502 בכת"י חסר כמו תיבה אחת. 503 עירובין כא, ב. 504 שיר השירים ז, יד. 505 הקטע ילהלן [בסוף המאמר] בר"ה אף כאן, לכאורה הוא המשך לכאן. בכת"י מובאים כאן דברי הגמ': "אמר ר' יהו גברא אזל לאגמא קטל קמא טונא ולא מצי ביה קטל ומנח עליוה עד – היפך לטובה". "הנה ענין הערכות" וכו'. ראה כמבוא. 506 שבת פט, ב: "אמר לו יצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבנו של עולם, בני ולא בניך וכו', ועוד, כמה חטאו וכו', אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך". ועיין בספרנו שבת קד, א בסוף מאמר "א"ת ב"ש" בר"ה וז"ל ח"ק דלכן יקראו יורעו של יצחק". 507 שיר השירים רבה ה"ל: "אמר להם הקדוש ברוך הוא אבותיכם יש לי עליהם, אברהם יש לי עליו שאמר 'כמה אדע', יצחק יש לי עליו שהיה אורח לעשו ואני שנאתיו שנאמר [מלאכי א, ג] ואת עשו שנאתי, יעקב שאמר [ישעיה מ, כו] ינסתרה דרכי מה'". 508 שבת קט, ב. 509 הערכים. 510 תהלים ת, ג. 511 עיין משך חכמה שנהאמר 'אם לא בריתי'". 511 ירמיה לג, כה. 512 תהלים ת, ג. 513 עיין משך חכמה ופחות ט, יג: "וזה שאמר [שבת קט, ב]: 'כל עיר שאין בה תלמוד תורה של תנוקות בית רבן. מחריבין אותה', והוא דכתיב 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשביט אויב ומתנקם' וזה, שאם תינוקות של בית רבן אין לומדין תורה, או יש אויב ומתנקם, חלילה". 514 קידושין נט, ב. 515 עיין מכות ז, א: "אי לית ליה ללוה, לאו כתר ערבא אויל מלוה". 516 כבא בתרא קפה, ב. 517 קהלת י, ט. 518 כ"ה בדק"ס, ולפינו: "בעלי משנה ... בעלי גמרא". 519 בתלמוד אין לך מידה גדולה מזו". 520 סוטה כב, א.

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) טובה ד: שבת נד;
(ב) [וינאל כט.], (ג) ידים
פרק ג מ"ח ע"ח עדות
פרק ה מ"ג [ע"ח שני
טעמות ועין נחיר"ט].
(ד) תוספתא ידים פ"ב
מ"ח, (ה) מכות דף כג;
(ו) [מגינה דף י' וס"ג].
(ז) לקמן דף יג, (ח) יומא
פה: מגינה י" (ט) לקמן
טז: יט ע"א.

הנהגות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא היינו
דלמדי ראשונים: (ב) תוס'
ד"ה נאמרה וכו' דפ"ג
דחג' קראה וכו':
(ג) בא"ד דאס קראה
במגילה הכתובה כן
הכתובים וכו': (ד) שם
פרק א"ל המנונים:
(ה) שם מאי איכא
למימר מוקים לה כרבי
בנימין בר יפת ואין
לומר: (ו) ד"ה לטולסו
נ"ב ע"ן פ"ק דמגינה
מסו' ד"ה דלמא כר'
יהודה דף י' ע"א:

ליקוטי רש"י

[דפוס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

(א) הלא כתבתי לך
שלישית: קמולעצ
[דעת: [משל כב, כ]

(ב) ויאמר יי אל משה
כתב זאת וקרונו בספר
וישים באזני יהושע כי
מחה אקחה את יגד
עמלק מתחת השמים:
[שמות י' ד]

(ג) ונדבר שלשת אֱלֹהִים
מִשָּׁל וְהָיָה שִׁירוֹ מְשִׁיחָה
וְאֶלְקָה: [מלכים א' י' יב]

(ד) אל תוסף על דבריו
פן יוביח בך [ויקרא:
וישל כ' י]

(ה) ויבאו הָעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ
הַמֶּלֶךְ מַה לַעֲשׂוֹת
בְּאִישׁ אֲשֶׁר הִקְדֵּשׁ תַּפְזִין
בִּיקְרוֹ וַיֹּאמֶר הָעָם בְּלָבוֹ
לְמִי יִתְּצֵן הַמֶּלֶךְ
לַעֲשׂוֹת יָקָר וְחֵרֶם מְאֹד:
[אסתר ג' י]

(ו) ויבנהו חר אסתר
פת אביהל דר מרדכי
אשר לקח לו לבת
לבויה אל המלך לא
בקשה דבר כי אם את
אשר יאמר הני קרית
המלך שער השמים
ותתי אסתר נשאת חן
בעיני כל ראה:
[אסתר ג' יז]

(ז) ויבנהו הקרן למרדכי
ויבד אסתר המלכה
ותאמר אסתר למלך
בשם מרדכי:
[אסתר ג' כב]

(ח) עשרת בני הָעָם בֶּן
הַמֶּדְתָּא צַר הַיְּהוּדִים
הָרָגוּ וּבְבִנָּה לֹא שָׁלְחוּ
אֶת יָדָם: [אסתר ג' י]

(ט) קימו וקבלו היהודים
עליהם ועל זרעם ועל
כל הנזלים עליהם ולא
יעבור להיות עשים את

לְבַסּוֹף קִבְעוּהָ כו'. וזה השנית: שלחה להם. שנה שנייה לקוצעה
עליהם חוצה: קבעוני. ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: קנאה
את מעוררת עלינו. שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר
מפלתן: כבר אני בתובה. ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי
ישראל: רב ורב חנינא ורבי יוחנן
ורב חביבא מתנו. הא דלמרין
לקמן^[7]: בבוליה סדר מועד. שהזכרה
שם זוג זה של ארבע חכמים הללו
חלופי רבי יוחנן^[8] ומכניסין רבי יוחנן:
שלישים. בשלשה מקומות יש לנו
להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה
שמות (י) ובמסנה תורה (כ) ובספר
שמואל (ב 6 טו) וזהו שאמר שלמה דבד
ששילשמו^[9] אי אמה רשאי לרעשו: זאת
מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. דכל
מה שכתוב בתורה קורא כחז אחד:
אינה מטמאה את הידים. כשאר
ספרים דלמר ציליות השנה (ד) ו
(ה) שגזרו עליהן לטמא את הידים
לתרומה ומחולקות^[10] בית שמאי
וצ"ה היא: הוא דאמר ברבי יהושע.
^[11] דלמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה
זכרון מה שכתוב במסנה תורה בספר
מה שכתוב צנצאים אצל במגילה^[12] לא
ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה
ולקרותה: והלא כבר נאמר וידבר
כו'. וקהלם ככר נאמרה^[13] וכיון דלא
כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח
הקודש היה: אל תוסף על דבריו.
מקרא הוא בספר משלי: דאי בני
כתב ואי בני לא כתב. ולעולם מה
שכתב משלות צעלמא מינה ולא מפי
הקצ"ה: תא שמע אל תוסף על
דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן שמע
מינה צרות הקודש נאמרו: ויאמר
המן בלבו. מנא ידעו כותבי המגילה
שכן אמר צנצו אלא רוח הקודש
נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי.
מי גלה לו^[14] רוח הקדש שרה עליו:
ובבזה לא שלחו את ידם. היאך ידעו
מה עשו הכמוקים: מפיש ואמר
טובא. יצילו לצט מלכות^[15]: אדעתא
דנפשיה קאמר. שמע מינה זאת היטה
צנצו: נדמתה לו כאומתו. והיו
לומדים צפיהם זו משלנו היא:
דבני חייא בר אבא. לקמן בפירקין:
פריסתקי שדור. שלומים שלחו להם
למרדכי ואסתר שלא נגענו צנצו שלא
ירע למלך: לא יעברו. מנא ידע^[16] את
העמיד: מנות. מיני מעדנים: שתי
מנות לאדם אחד. דכתיב ומשלוח
מנות איש לרעהו שמי מנות לאדם
אחד: ומתנות לאביונים שתי מתנות
לשני בני אדם. די לכל אחד ואחד
ממנה אחת דהא צאיונים נמי תרמי
משמע: ענא תלתא. שלשי לנענ:

ה"ג

קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא כו' אלעזר דאמר שכל אחד ואחד
דמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא^[17] דאמר בנתן ותרש שני טרשיים היו
והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (ה) רבינא (ו) היינו
דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רב יוסף אמר מהכא (ז) וימי הפורים האלה לא
יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא (ח) וזכרם לא יוסף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב
יוסף (ט) ומשלוח מנות איש לרעהו ישתי מנות לאיש אחד (ט) ומתנות לאביונים ישתי מנות לשני בני
אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא כו' אלעזר דאמר שכל אחד ואחד
דמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא^[17] דאמר בנתן ותרש שני טרשיים היו
והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (ה) רבינא (ו) היינו
דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רב יוסף אמר מהכא (ז) וימי הפורים האלה לא
יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא (ח) וזכרם לא יוסף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב
יוסף (ט) ומשלוח מנות איש לרעהו ישתי מנות לאיש אחד (ט) ומתנות לאביונים ישתי מנות לשני בני
אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

שני תמים האלה בכתבם וקנונם בכל שנה ושנה: [אסתר ג' כז] (י) ותמים האלה נזכרים ונעשים בכל
דור דדור מושפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים
והא לא יוסף מזרעם: [אסתר ג' כח] (ב) פגמים אשר נחו בהם היהודים מאוהבתם והחלש אשר נהפך
להם מנגן לשמחה ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו
ומתנות לאביונים: [אסתר ג' כח]

ובמזירת (גליין), אך קשה דמה לו לרש"י להזכיר זה, אלא נראה שצ"ל כלפנינו והוא תחילת דבור חדש וקאי על הא דאמרין בגמ'
[כ] כתיב יוסף שמואל דאמר בר' יהושע דאמר: [ט] נדציל מנצלה (באה"מ): [י] ג' תיבות אלו ליתא בכתי' וברש"י שבע"י, וכן נראה דיש למוחקם (רש"י ע"ש): [כ] ברש"י שבע"י הוסיף לו אלא
ברד"ק נגלה אלי: [ל] יש להוסיף וגו' (שפ"ח), וכ"ה בכתי': [מ] ציל מנא ידעני כ"ה ברש"י ע"י: [נ] בתוס' הראש"י מן התורה: [ס] ונצי' תוס' שבת פח ע"א ד"ה אמר רבא כתבו עוד תירוצן שני ונצי' תוס' שבועות לט ע"א ד"ה
קיימן [גליין]:

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

ז.

עין משפט
נר מצוה
מה א ב מיי פ"ט מהל'
שאר אצט טעמואלות
הלכה ז:
בז ג מיי פ"ג מהלכות
מגילה הלכה טו סמוג
עש"ד טו"ע א"ח סימן
תלמוד סעיף ד:
בז ד מיי שם הלכה טו
סמוג טו"ע א"ח
סי' תלמוד סעיף א:

רבינו הננאל

השנית ש"מ דבאדר
השני: קנאה את
מעוררת עלינו. כלומר
כיון שתיכתב ותיקבע
לדורות יהיו האומות
שומעין הדבר הזה
ומתקנאין ואומרים נשלם
גמולכם. שלישים ולא
רבעים פ"י לא נתן
להיכתב (ב) זכרון עמלק
פעמים אמור בתורה ויבא
עמלק. וק"ל כ"י אלעזר
המודעי דאמר כתוב זאת
מה שכתוב כאן ובמשנה
תורה. זכרון מה שכתוב
בנביאים. בספר [מה]
שכתוב במגילה: אסתר
מטמא את הידים דברי
רשב"י. פ"י כל כתבי
הקדש מטמאין את הנוגע
בהן כדתן בסוף מסכת
ידיים תרגום שבעורא
ושברניאל מטמאין את
הידיים תרגום שכתבו
עברית ועברית שכתבו
תרגום [וכתב עברין] אין
מטמאין את הידים [וכתב
עברי] לעולם אין מטמא
עד שכתבו אשורית על
העור בדיו. אומרים
צורקים קובלים אנתו
עליכם פורשים שאתם
אומרים כתבי הקדש
מטמאין את הידים וכתבי
המירם אינן מטמאין את
הידיים אמר להם ריב"ז וכי
אין לנו על תפורשים אלא
זו בלבד הרי הן אומרים
עצמות חמור טהורין
ועצמות יוחנן כה"ג
טמאין. א"ל לפי חיתכן
כתבי הקדש לפי חיתכן
הן טומאתן כו' כלומר
גזרו עליהן טומאה שלא
יהיו מצוין לנגיעת בכל
עת. ומפורש במס' שבת
פ"א [ו' י"ד] ובספר מ"ט
גזרו ביה [טומאתן] דאמר
רב משרשיא בתחלה היו
מצניצין אוכלין ותרומה
אצל ס"ת אמרי האי קדש
והאי קדש כיון דחזו דאתו
לידי פסידא שהיו
העכברים אוכלים הספרים
גזרו ביה רבנן [טומאתן]
ואף אסתר מטמאה את
הידיים: ברד"ק נאמרה
שנא' קיימו וקבלו
היהודים [מכלל שיש בה
קדושה] קיימו למעלה מה
שקבלו עליהם למטה וכל
אלו הפסוקים כגון ויאמר
המן בלבו וכיצא בו מי
מודע מה היה בלבו אלא
הקב"ה: תני רב יוסף
ומשלוח מנות איש
לרעהו. ב' מנות לאדם
אחד דכתיב מנות איש
לרעהו ומתנות לאביונים
ב' מנות לב' בני אדם. ר'
יהודה נשיאה שלח לר'
הושעיא ירך של צנל
שלישי לבטן וקנמן יין

השנית ש"מ דבאדר
השני: קנאה את
מעוררת עלינו. כלומר
כיון שתיכתב ותיקבע
לדורות יהיו האומות
שומעין הדבר הזה
ומתקנאין ואומרים נשלם
גמולכם. שלישים ולא
רבעים פ"י לא נתן
להיכתב (ב) זכרון עמלק
פעמים אמור בתורה ויבא
עמלק. וק"ל כ"י אלעזר
המודעי דאמר כתוב זאת
מה שכתוב כאן ובמשנה
תורה. זכרון מה שכתוב
בנביאים. בספר [מה]
שכתוב במגילה: אסתר
מטמא את הידים דברי
רשב"י. פ"י כל כתבי
הקדש מטמאין את הנוגע
בהן כדתן בסוף מסכת
ידיים תרגום שבעורא
ושברניאל מטמאין את
הידיים תרגום שכתבו
עברית ועברית שכתבו
תרגום [וכתב עברין] אין
מטמאין את הידים [וכתב
עברי] לעולם אין מטמא
עד שכתבו אשורית על
העור בדיו. אומרים
צורקים קובלים אנתו
עליכם פורשים שאתם
אומרים כתבי הקדש
מטמאין את הידים וכתבי
המירם אינן מטמאין את
הידיים אמר להם ריב"ז וכי
אין לנו על תפורשים אלא
זו בלבד הרי הן אומרים
עצמות חמור טהורין
ועצמות יוחנן כה"ג
טמאין. א"ל לפי חיתכן
כתבי הקדש לפי חיתכן
הן טומאתן כו' כלומר
גזרו עליהן טומאה שלא
יהיו מצוין לנגיעת בכל
עת. ומפורש במס' שבת
פ"א [ו' י"ד] ובספר מ"ט
גזרו ביה [טומאתן] דאמר
רב משרשיא בתחלה היו
מצניצין אוכלין ותרומה
אצל ס"ת אמרי האי קדש
והאי קדש כיון דחזו דאתו
לידי פסידא שהיו
העכברים אוכלים הספרים
גזרו ביה רבנן [טומאתן]
ואף אסתר מטמאה את
הידיים: ברד"ק נאמרה
שנא' קיימו וקבלו
היהודים [מכלל שיש בה
קדושה] קיימו למעלה מה
שקבלו עליהם למטה וכל
אלו הפסוקים כגון ויאמר
המן בלבו וכיצא בו מי
מודע מה היה בלבו אלא
הקב"ה: תני רב יוסף
ומשלוח מנות איש
לרעהו. ב' מנות לאדם
אחד דכתיב מנות איש
לרעהו ומתנות לאביונים
ב' מנות לב' בני אדם. ר'
יהודה נשיאה שלח לר'
הושעיא ירך של צנל
שלישי לבטן וקנמן יין

חשק שלמה על רבינו הננאל (ב) נראה דסגר כן וצ"ל זכרון עמלק פעם רבעי כי פעמים אמור בתורה יבא עמלק זכור את
וגו' ופעם שלשי צנצאים וזכרי את אשר וגו' וק"ל וכו':

הנהגות וצינונים [א] בכתי' ובע"י הגרסא כתבוני בספר (וכ"ה בילקו"ש), וכ"ה ישר מאד (דק"ס): [ב] צ"ל לא
(רש"י), וכ"ה בכתי': [ג] [לקמן יג ע"ב ושם איתא רבי יוחנן] (גליין): [ד] בכתי' וברש"י
שבע"י נוסף שלחה להם אסתר וכו': [ה] יש להוסיף תיבות יש מחציתין רבי יוחנן (רש"י), וכ"ה בע"י (ותיבות
"חלופי ריז"ח" הוא תחילת דבור חדש): [ו] צ"ל ששילשתי (רש"י), וכ"ה ברש"י שבע"י ששילשתי לך: [ז] ג"א
(רש"י), וכ"ה בכתי' (חשק שלמה, רש"י), וכ"ה בכתי' ומחולקות. דב"ש וב"ה (ותיבות "היא" ליתא):
[ח] תיבות אלו ליתא בכתי' וברש"י שבע"י, וכן נראה דיש למוחקם (רש"י ע"ש): [ט] ברש"י שבע"י הוסיף לו אלא
ברד"ק נגלה אלי: [ל] יש להוסיף וגו' (שפ"ח), וכ"ה בכתי': [מ] ציל מנא ידעני כ"ה ברש"י ע"י: [נ] בתוס' הראש"י מן התורה: [ס] ונצי' תוס' שבת פח ע"א ד"ה אמר רבא כתבו עוד תירוצן שני ונצי' תוס' שבועות לט ע"א ד"ה
קיימן [גליין]:

שדורשין אותן ברכים ואף זה שמוכר נפשו לה
מאלי רבתי"ו לשכחינו קראי בהכי : ספורות
ברים חייבין בחלה . ריש פק דחלה : פ' נשים .
ח . שבת פק כלל גדול : מה ח'ל סופר . דכחיב
ריבבין

ה'דע"י שם כלע"ו:

על ה'אלהים ואלהינן בשר וטוהין מים שאלמרן
לשותת יין בזהב יין וסכר אל השם וכו' או
בזמן לילד חמישים ואל ידע הדין ממין
עם למעלה : דהנתי חושב שיהיו שטרים ממין
עם למולי ג'גליס צדימי כדור המים משמים ואומר
עמודי הכרמים לעבודתהם ט' בלחית ב'זומא
פרק א' (ק"ב) : מנוחה על הקקיע : ירושלמי
שהיה מנוי אה הכותלות כדקת מכללי מכתב
לכמה ומתחילתו היה מסקנין ויבן אה [ק"ק]
בשנים ב'יה השארה וקדש ודבכלי ב'זומא [ק"ק]
נ' מפסד מאי פסדע לאמר ד' יאדה (" מדענה

מאי מרעהרל אחר רב סעל דהורקא דעיש
דסעק רישא דהניא ולא עדי אלא שולקא מן
אמחה דסעק: אלא מלשון בלללי אמר
כלי עז על סעי נעמה יתירה הוי יודע משה
עליו על הנגזר בן לוי שהיה מנעם את קול
בומר וכשהיה טען גדול לתוך פיו היה מנעם
במה מני נמר והיו חזיו הכהנים מקרין בצבא
רעה על המנעם לחם הענין שאין חסד יודע
לרעה במוטב דבארמ' ביומא ח' ל' צ"ל אכסני'
על מנעם הקטורה שאין חסד יודע במהן שיחא
המזר ושוה ממקל. על הפרוכה שהיה מנעם
על ארזי פרכה: פירמא תלמידי שהיה מלביש
בדי כהנה גדולה חסד גדול בשעת עבודה:
ירושלמי מנעם כפרן אחד שהיה לרדיוס
אחד ונקט לו ח' ואזכיר ומיטק שיהיה נאמן
ממנה עולין שלא יאה כהן רשאי לאכסין לאחר
ויס מעשרים שהיה מלבישן חסד גדול ומתקין
סעודה ואלו לו נאמן ח'.

[illegible][illegible]

שָׁמַר מִכֶּסֶד הַמֶּלֶךְ וְהַאֲדָמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ
 לְבִיטוּי: וְהָיוּ כִּי יִשְׁכַּח מִן הַמֶּלֶךְ הַחֹסֶה
 שֶׁמִּסְתַּר מִקִּבְּלֹת כַּחַם כְּתִיב' וְלִמְנוּ בְּמִלֵּי וַיִּשָּׂא
 הַחֲדָשִׁים מִן הַלְּבוּשׁ שֶׁל"ו תִּלְחֹט מִלְּבָשֵׁי
 וְיִשְׁלַח בִּי חֵם כִּי הֵיטֵב וְהַלְּבוּשִׁים וְהַלְּבוּשִׁים כִּסְפֵּי
 וְהַקִּבְּלוֹת נֶלְקָם פֶּסֶן וְהַלְּבוּשִׁים בְּגִבּוֹר כִּי הֵלֵךְ
 וְהַתְּקַע מִן הַיָּד וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר
 כִּי יִשָּׂא: וְכֵן הָיָה: וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר
 בְּגִימֵי חֵם מִכֶּסֶד: וְהַתְּקַע מִן הַיָּד וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא
 יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר: וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר
 וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר: וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא
 יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר: וְהָיָה שֶׁיִּבְרָא יוֹד וְלִמְנוּ דָּבָר:

מסורת הש"ס
עם הוספות

על הייחוד. לראש ארץ ועל הפנים: שבקש ד'וולמו ולא הולמוהו. שמעש' נראש כתר מלכות ולא הולמוהו על שיהיה שרשט על ארץ חתך חללה מדופן לדון ארץ ומחשבת נראש חלל נש' ש' על חתך נראש ויאל עזות לבית דוד חלל הנראי למלכות הולמוהו ומי שאינו ראוי למלכות ארץ הולמוהו: **מא' ב'וואית' (ג) דמנש' ארץ על מלך נק' נגדו' מוחל וחקקין כפות הגלגלים.**

53